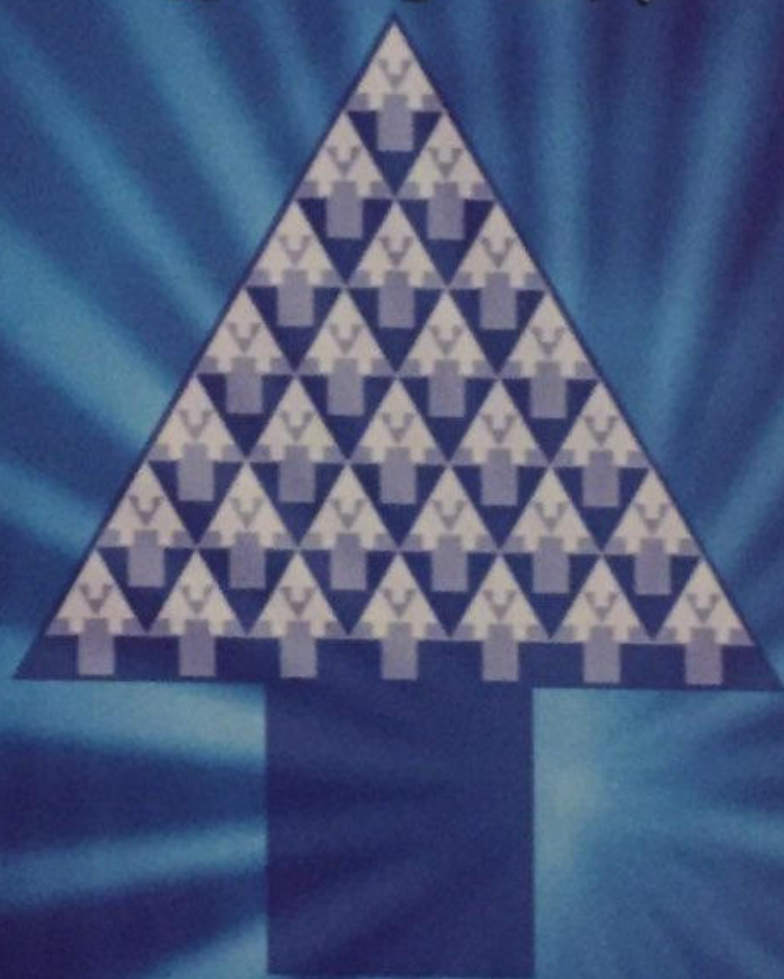

فرصت ها و چالش های توسعه صنعتی استان مرکزی با
رویکرد به چشم انداز ایران ۱۴۰۴ و برنامه های
پنجساله توسعه کشور

ارائه شده در همایش ۵۰۰
با رویکرد جایگاه صنعت استان مرکزی در
سند چشم انداز بیست ساله

به نام خدا

فرصت ها و چالش های توسعه صنعتی استان مرکزی با رویکرد به چشم انداز ایران ۱۴۰۴ و برنامه های پنجساله توسعه کشور

مطابق سند چشم انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران، مقرر است جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، آسیای جنوب غربی را بدست آوریم.

در مطالعات پشتیبان سند چشم انداز بیست ساله، برخی شاخص های مهم اقتصادی تبیین گردیده است: از جمله رشد اقتصادی ۸/۶ درصد، رشد سرمایه گذاری ۱۳/۵٪، دستیابی به سهم ۲۴٪ صادرات کالاهای با تکنولوژی بالا از کل صادرات کشور و همچنین رشد ۱۷٪ در هزینه تحقیق و توسعه.

گام اول در حصول به اهداف سند چشم انداز، دستیابی به اهداف کیفی و کمی برنامه چهارم و اجرایی نمودن سیاستهای کلی آن است. برخی از این اهداف کیفی عبارتند از:

- فرهنگ سازی برای استفاده از تولیدات داخلی، افزایش تولید و صادرات کالا و خدمات.
- کسب فناوریهای نو بویژه فناوری زیستی، اطلاعات و ارتباطات، و زیست محیطی.
- هم افزایی و گسترش فعالیتهای صنعتی و معدنی دارای مزیت نسبی از جمله صنایع نفت و گاز و پتروشیمی، و صنایع انرژی بر و زنجیره پائین دستی آنها.
- همچنین، از جمله اهداف کمی برنامه چهارم توسعه، رشد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن به میزان ۱۱/۲ درصد، و رشد سرمایه گذاری ۱۲/۲ درصد، و رشد صادرات صنعتی ۱۴/۸ درصد است.

دستیابی به اهداف سند چشم انداز ۱۴۰۴ بر اساس سند راهبرد توسعه صنعتی کشور مستلزم ارتقاء سهم ارزش افزوده صنعت و معدن در تولید ناخالص داخلی به ۲۵٪ و همچنین سرمایه گذاری بخش صنعت از تولید ناخالص داخلی به ۳۱/۵ درصد است. علاوه بر این، در سند راهبرد توسعه صنعتی کشور برخی اهداف کیفی زیر نیز مد نظر قرار گرفته است:

- جهت گیری توسعه صنایع بر اساس مزیت های ارزش افزوده و رقابتی و افزایش ظرفیت صادراتی.

- نفوذ دادن فناوریهای پیشرفته در بخش صنعت و معدن و ایجاد صنایع مبتنی بر فناوریهای پیشرفته.

- تکمیل زنجیره ارزش افزوده صنعت بر اساس شاخص های رقابت پذیری در عرصه جهانی.

- اصلاح نظام سیاست گذاری صنعتی با تاکید بر نگرش یکپارچه به صنعت و تجارت. مطالب پیش گفته شده نشان می دهد که دستیابی به اهداف چشم انداز ۱۴۰۴ به رشد شتابان و مستمر دو رقمی در بخش صنعت و معدن نیاز دارد. گرچه در دو سال گذشته موفق به کسب رشد مطلوب برای چشم انداز نشده ایم ، لیکن با همت و تدبیر این امکان فراهم است که علاوه بر جبران مافات، اهداف کمی را محقق سازیم. در مسیر این حرکت، موضوعاتی که میبایستی به آنها پرداخته شود بر اساس مطالعه راهکارهای ارتقاء ارزش افزوده بخش صنعت و معدن (تهیه شده در وزارت محترم صنایع و معادن، دیماه ۱۳۸۶) در نه محور تبیین و به سه دسته قابل تقسیم است:

دسته اول: موضوعات دسته اول که شامل چهار محور است، در ارتباط مستقیم با بخش صنعت و معدن بوده که می توان راهکارهای اجرایی کوتاه مدت برای آنها در نظر گرفت که این نوشتار به راهکارهای مذکور پرداخته است. این چهار محور عبارتند از:

الف - تبیین وضع موجود رشته فعالیت های صنعتی و معدنی.

ب - پایش وضعیت صنایع اصلی (واحدهای تولیدی یا کالاهای منتخب).

پ - افزایش نرخ بهره برداری از ظرفیتهای تولیدی

ت - تسریع در راه اندازی طرحهای نیمه تمام

دسته دوم: موضوعات دسته دوم در رابطه با تحولات ساختاری در اقتصاد ملی بوده و شامل سه محور است:

ث - تاثیر سیاست های اجرایی اصل ۴۴ در ارتقاء سهم صنعت در تولید ناخالص داخلی.

ج - نقش فرآیند خصوصی سازی در سالهای اخیر در افزایش سهم صنعت در تولید ناخالص داخلی.

چ - انحصارات در عرصه تولید با توجه به نقش دولت در تولید برخی کالاها.

عنایت به جزوه چاپ شده ضمیمه تحت عنوان پاسخ به سئوالات کمیته فرهنگی مجمع تشخیص مصلحت نظام درباره اصل ۴۴ و خصوصی سازی می تواند در باب موضوعات دسته دوم یعنی تحولات ساختاری اقتصاد ملی و افزایش سهم صنعت و معدن در تولید ناخالص داخلی موثر باشد.

دسته سوم، موضوعات دسته سوم فرا بخشی و شامل دو محور است:

ح - تقویت جایگاه بخش صنعت و معدن در اقتصاد کشور.

خ- ارتباط واردات با تولید داخل و نحوه تعامل به منظور اتخاذ سیاستهای اجرایی تجاری کشور.

در ارتباط با موضوعات دسته سوم، خلاصه مطالعه ۸۰۰ صفحه ای انجام شده در پژوهشکده صنعتگر طی کتابچه ای تحت عنوان " معرفی طرح مطالعاتی بررسی و تحلیل و انتخاب راهکارهای توسعه صنعت کشور" به ضمیمه تقدیم می گردد. دیدگاه های حاضر مربوط به موضوعات دسته اول است که در ادامه تقدیم می شود.

الف - تبیین وضع موجود از نظر رشته فعالیت های صنعتی و معدنی

بر اساس بررسی آماری در سال ۱۳۸۴ رشته فعالیتهای، تولید فلزات اساسی، تولید وسایل حمل و نقل، مواد و محصولات شیمیایی، کانی غیرفلزی، و صنایع تولید پالایشگاههای نفت، به عنوان پنج رشته فعالیت اصلی مجموعاً ۶۵/۶ درصد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن را تشکیل داده اند.

در صنایع فلزات اساسی و همچنین خودرو، وجود انحصارات دولتی و حضور پررنگ دولت و طبعاً حمایتهای ویژه منجر به سرمایه گذاری و خلق ارزش افزوده بالا در این رشته فعالیت ها شده است. در عوض، صنایع غذایی و آشامیدنی که عمدتاً در اختیار بخش خصوصی است، بنظر می رسد در رقابت با فعالیتهای تولیدی دولت موفق نبوده است. مزیتهای بالای طبیعی و همچنین صنایع بالادستی بخش غذایی ایجاب می کند که بیش از پیش به این رشته فعالیت توجه شود.

از سویی با توجه به محدودیت منابع مالی دولت و گرایش به هزینه کردن آن در فعالیتهای انحصاری و شبه انحصاری، واگذاری صنایع فولاد و خودرو به بخش خصوصی و لغو انحصار آنها از جمله تصمیم های مهم خواهد بود.

کاهش شدید سهم تولید ماشین آلات و تجهیزات* از ۷ درصد در سال ۱۳۷۶ به ۴/۵ درصد در سال ۱۳۸۴ مربوط به عملکرد حساب ذخیره ارزی در خصوص ورود ماشین آلات و تجهیزات به کشور است. بنابراین توجه به صنعت ماشین سازی و ساخت تجهیزات بعنوان صنایع کارخانه ساز بایستی در اولویت قرار گیرد. مزیت رقابتی موجود در این صنعت از نظر نیروهای متخصص و تجهیزات پیشرفته در کشور می تواند با اندکی توجه سهم مهمی در ایجاد ارزش افزوده بخش صنعت فراهم نماید.

نکته مهم و قابل توجه اینکه، کنترل دولت در خصوص این پنج رشته فعالیت نسبت به سایر فعالیتهای صنعتی بیشتر است. لذا بحث قیمت واقعی محصولات برای رسیدن به ارزش افزوده واقعی در پنج رشته فعالیت اصلی بخش صنعت و معدن بسیار حائز اهمیت است.

بنابراین پیشنهاد می گردد:

واحدهای تولیدی که در رشته فعالیتهای، تولید فلزات اساسی، تولید وسایل حمل و نقل، مواد و محصولات شیمیایی، و کانی غیرفلزی قرار می گیرند از مشوق های خاص دولت به شرح زیر بهره مند گردند:

- اولویت در تخصیص تسهیلات مالی.
- کاهش عوارض گمرکی برای ورود مواد اولیه و واسطه ای.
- اولویت در بازسازی و نوسازی خطوط تولید از محل تسهیلات ارزی حساب ذخیره با نرخ ترجیحی.
- تعیین قیمت محصولات بر اساس عرضه و تقاضا (در صورت ورود دولت برای تعیین قیمت این امر از طریق اعطاء یارانه به خریداران تحقق یابد).

ب- پایش وضعیت صنایع اصلی (واحدهای تولیدی یا کالاهای منتخب)

وزارت صنایع و معادن آمار تولید ۳۷ قلم کالا که توسط ۴۷۰ واحد تولید ارائه می شود را مورد بررسی قرار می دهد که این کالاها مجموعاً نزدیک به ۶۰ درصد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن را شامل می شود. در این خصوص ضرورت دارد که وضعیت این واحدها بصورت مستمر و هفتگی تحت نظارت و رسیدگی قرار گیرد تا از بروز وضعیت نامطلوب در تولیدات این بنگاه ها جلوگیری به عمل آید.

بانک مرکزی با تعاملی که با وزارت صنایع و معادن در طول یکسال و نیم گذشته داشته است ضمن تکمیل جامعه آماری کارگاههای بزرگ صنعتی (بالای ۱۰۰ نفر

کارکن) که حدود ۲۱۰۰ واحد را شامل می شود، نزدیک به ۶۸ درصد ارزش افزوده بخش را مورد ارزیابی قرار می دهد. لذا تعامل با حوزه مذکور در بانک مرکزی به منظور آسیب شناسی و حل به موقع آن نقش مهمی را در تداوم تولید در کارگاه های مذکور دارد.

همچنین بررسی های انجام شده توسط معاونت هماهنگی معاونت اول ریاست جمهوری نشان می دهد که ۷۰٪ از ارزش افزوده بخش صنعت که در کارگاههای بزرگ صنعتی (بالای ۱۰۰ نفر کارکن) تولید می گردد توسط ۱۴۰ واحد از ۲۱۰۰ واحد تولیدی بزرگ انجام می شود. لذا با پایش این ۱۴۰ واحد بزرگ که ۹۰ درصد این واحدها در فهرست ۴۷۰ کارگاه وزارت صنایع و معادن ملحوظ می باشد، می توان نزدیک به ۵۰٪ ارزش افزوده این بخش را مورد ارزیابی قرار داد.

بنابراین پیشنهاد می گردد:

محاسبه ارزش افزوده در فواصل زمانی سه ماهه به منظور دستیابی به پایش سریعتر تولید در کشور صورت پذیرد. این کار بایستی با هماهنگی و همکاری وزارت صنایع و معادن و بانک مرکزی انجام و از طریق بانک اعلام گردد.

پ- افزایش نرخ بهره برداری از ظرفیت های تولیدی

نرخ بهره برداری از ظرفیتهای موجود واحدهای تولیدی در حدود ۷۰ درصد بوده که بر اساس برنامه چهارم میبایستی به ۸۵ درصد افزایش یابد. بر اساس مطالعه انجام گرفته، صنایع دارای نرخ بهره برداری پائین عمدتاً مشکلات خود را بترتیب در زمینه های رقابت شدید در بازار، نقدینگی پائین، و قاچاق محصولات ارزان قیمت ذکر نموده اند.

بررسی های انجام شده همچنین نشان می دهد که سیاستهای برنامه های سوم و چهارم توسعه در خصوص صدور مجوز تاسیس واحدهای تولیدی نقش مهمی در وضعیت رقابتی بازار داخلی کالا داشته و از آنجائیکه عمده تولیدکنندگان با نگاه به بازار داخلی تولید می کنند و سهم صادرات اندک میباشد، لذا وضعیت بازار بصورت نامطلوبی درآمده است.

بنابراین پیشنهاد می گردد:

- صدور مجوز تاسیس در زمینه های خاص مورد بازنگری قرار گرفته و بصورت کنترل شده درآید.
- با توجه به زمستان سرد و قطع گاز و عوارض ناشی از شرایط غیر مترقبه بدهی واحدها استمهال شود.
- کمک به تغییر خط تولید کالا و تبدیل آن به محصول دارای بازار صورت پذیرد.

ت- تسریع در راه اندازی طرح های نیمه تمام

در حال حاضر بیش از هفده هزار طرح نیمه تمام در کشور وجود دارد. متوسط زمان راه اندازی این طرحها بایستی حداکثر سه سال باشد. دو مشکل اصلی در تاخیر زمان راه اندازی این طرحها، اشباع بازار، و نداشتن سرمایه کافی است.

بنابراین پیشنهاد می گردد:

- آن دسته از طرح هایی که به دلیل اشباع بازار در راه اندازی تاخیر دارند، تغییر خط داده و با استفاده از منابع کمکهایی فنی و اعتباری تسهیلات ارزان قیمت دریافت نمایند.
  - طرح هایی که علیرغم انتخاب محصول مناسب با کمبود سرمایه مواجه هستند، تسهیلات عادی دریافت داشته و متعهد شوند در زمان مقرر طرح را به اتمام رسانند.
  - برخی طرحهای مشابه نیز در یکدیگر ادغام شده و شرکت جدید از پرداخت مالیات حاصل از ادغام معاف گردد.
- نظارت سیستماتیک توسط سازمان صنایع و معادن استانها برای پیگیری پیشرفت طرحها از اهمیت خاصی برخوردار است. به این منظور کلیه کارشناسان سازمان صنایع و معادن موظف به بازدید از پیشرفت طرحها و ارائه گزارش شوند. پیشرفت فیزیکی طرحها و یا ارائه گزارشات مستمر و دوره ای باشد.

وزارت محترم کشور

استانداری محترم مرکزی

معاونت محترم برنامه ریزی استانداری و دبیر همایش ۵۰۰ با رویکرد
جایگاه صنعت استان مرکزی در افق بیست ساله کشور

احتراماً

ضمن سپاس از دعوت اینجانب برای ایراد عرایضی که در تحقق اهداف سمینار
کارساز باشد، علاوه بر تقدیم خلاصه راهکارهای ارتقاء ارزش افزوده بخش صنعت
و معدن (تهیه شده در وزارت محترم صنایع و معادن، دی ماه ۱۳۸۶) که
اینجانب نیز در تدوین آن افتخار خدمت داشته ام و نیز کتابچه "پاسخ به سوالات
کمیته فرهنگی دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام در رابطه با الزامات
فرهنگی مرتبط به اجرایی شدن سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی"،
خلاصه مطالعه ۸۰۰ صفحه ای انجام شده در پژوهشکده صنعتگر طی کتابچه ای
به عنوان "معرفی طرح مطالعاتی بررسی و تحلیل و انتخاب راهکارهای توسعه
صنعت کشور" تقدیم می گردد.

یادآور می شود که یونیدو در سال ۱۳۵۶ در باب "اقتصاد ایران تا سال ۲۰۰۰" به
سرپرستی پروفسور پیات و کویوت بررسی انجام داده که در آن اشتغال و درآمد
به عنوان دو مشکل و معضل اساسی اقتصاد ایران در بلند مدت مطرح شده است
و حل آن به سبب ریشه های عمیق ساختاری و تحولات وسیع سیاسی و
اقتصادی با اقدامات مقطعی و موردی امکان پذیر نبوده بلکه این امر نیاز به
شناخت دقیق ریشه ای و جامع و راهبردی بلند مدت، و متکی بر واقعیات
"درس گرفتن از تجارب خود و دیگران دارد".

از سویی در تجربه عملیاتی نمودن چشم انداز بیست ساله از اهداف تعیین
شده فاصله داریم لذا باید تجربه و رهنمود یونیدو که در سال ۱۳۵۶ ارائه شده
مدنظر قرار گیرد و به کار ارزشمند و داوطلبانه ای که در پژوهشکده صنعتگر

توسط کارشناسان مسئول و متکی به تجارب ۱۶ کشور نو صنعتی شده، انجام پذیرفته توجه نمائیم و بدانیم که بدون حل معضلات ساختاری که دقیقاً در راهکارهای توسعه صنعتی ایران بدان اشاره رفته و رمز توفیق ۱۶ کشور موفق در آسیای جنوب شرقی و هندوستان و آمریکای جنوبی بوده در غلبه بر مشکلات اقتصادی اجتماعی توفیق نخواهیم یافت. لذا امید می رود با مطالعه خلاصه تقدیمی و رهنمودهای بخشی و فرابخشی اشاره شده در آن و نیز عنایت به طرح ۸۰۰ صفحه ای بررسی و تحلیل و انتخاب راهکارهای توسعه صنعت کشور راه و روشی تمسک جوئیم که مصالح و منافع اقتصاد ملی را در برداشته باشد.

محسن خلیلی

بیان مشکلات و ارائه دیدگاه ها و راه حل هایی برای ردیف های ۱-۴ و بند "ب" ۱-۵، اهداف همایش ۵۰۰

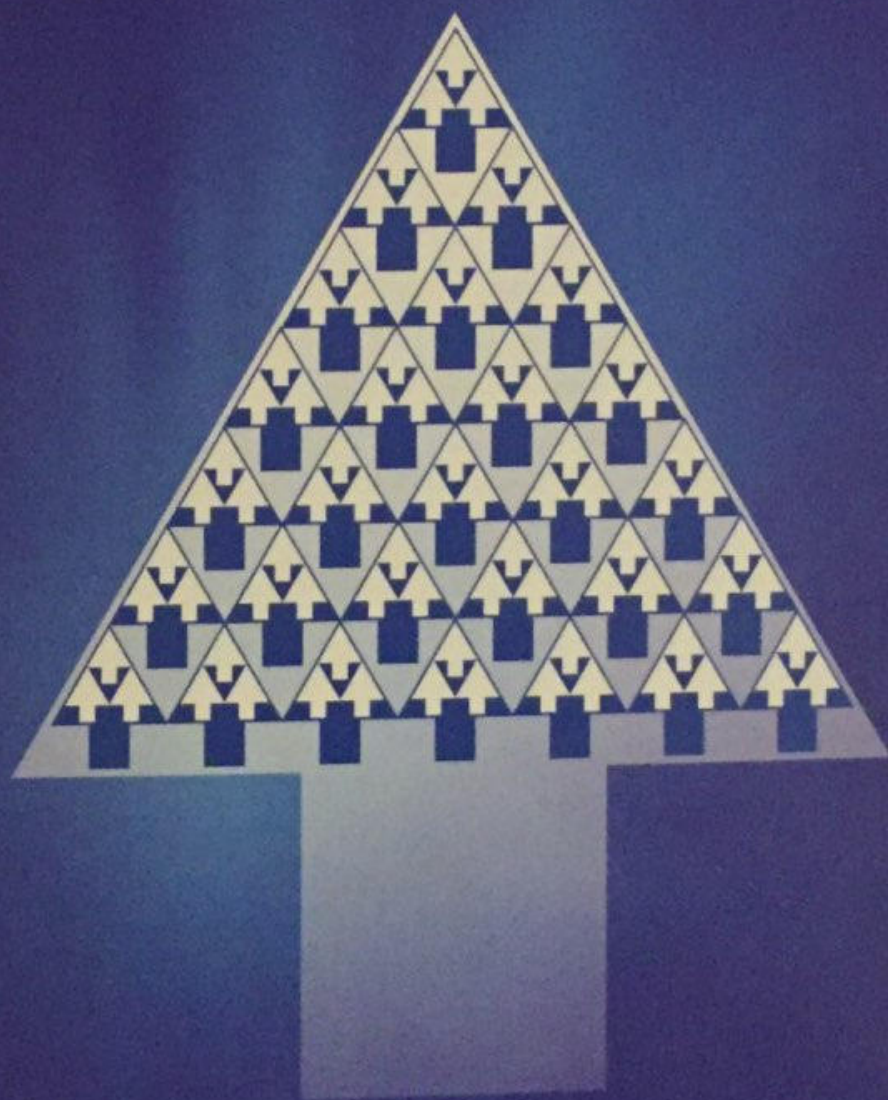
- واحدها عملاتی سال در فصل زمستان با دو ماه قطع گاز روبرو هستند و از این رهگذر با زیانهای هنگفت از قبیل قطع تولید، لطمات مالی و نقدینگی و انجماد کوره ها، از دست دادن بازار و مشتری و حیثیت تجاری، عدم امنیت کارکنان و عدم تحقق برنامه هایشان مواجه می گردند.
- فعالین تبدیل وسائط نقلیه به CNG که امکانات سرمایه های خود را مصروف این فعالیت نموده اند و می توانند تاثیرات مفیدی در تعدیل استفاده از انرژی بر جای بگذارند با بلا تکلیفی در مقابل اجراء تبصره ۱۳ و تسهیلات بانکی روبرو شده اند.
- واحدهای تولیدی به سبب سرمای شدید فصل زمستان و لطمه وارد شدن به تولید با کمبود نقدینگی و عدم امکان تادیه اقساط بدهی ها و هزینه های آخر سال مواجه شده اند.
- نارسایی بهره وری وسایل خانگی انرژی بر و نحوه عایق بندی منازل در فصول سرد مصرف انرژی را به حداکثر می رساند.
- نبود مدیریت انرژی و قانون مرتبط به نحو گسترده ای ائتلاف انرژی را سبب می گردد.

راه حل های پیشنهادی

- قانون مصرف انرژی تدوین گردد.
- در نرخ انرژی متناسب با مصرف و سوبسیدهای مربوطه تجدید نظر گردد.
- وسایل خانگی با بهره وری پائین با وسایل استاندارد کم مصرف تعویض شود.
- برای تبدیل وسائط نقلیه به CNG تسهیلات کافی فراهم گردد و مصوبات تبصره ۱۳ عملیاتی شود.
- حمایت های کافی در تعویض وسایل انرژی بر خانگی صورت پذیرد چرا که صرفه جویی حاصله در انرژی سوبسیدی ده ها برابر اینگونه حمایت ها می باشد و مضافاً در صنعت لوازم خانگی تجدید حیات صنعتی صورت می پذیرد.

- برای کارخانه ها ذخایر گاز مایع برای فصول سرد پیش بینی گردد تا از بروز زیانهای جبران ناپذیر جلوگیری شود.
- با کمک نظامهای جا افتاده تبدیل وسائط نقلیه به CNG احیاء و تحرک لازم در این فعالیت اقتصاد ساز اعمال گردد تا با امکانات زیربنایی موجود در فصل گرم وسائط نقلیه با گاز طبیعی کار کنند و سوخت های مایع که قابل ذخیره سازی است برای فصل زمستان انبار گردد.
- در راه انتشار اوراق مشارکت برای شرکتهای معتبر بستر مساعد ایجاد گردد تا صنعت بلاواسطه بتواند از نقدینگی موجود در جامعه بهره مند شود.

محسن خلیلی
اسفند ماه ۱۳۸۶